

Inhoud

Boeiend...	8
Deel 1 Uitdagingen	13
1 De wereld van de nieuwe student	15
1.1 Wat is er eigenlijk veranderd?	16
1.2 Zoektocht naar betekenis	19
1.3 Nieuwe verwachtingen	22
1.4 Reflectievragen	23
2 Het onderwijs van nu: wat werkt nog en wat niet (meer)?	25
2.1 De anatomie van een les: wat herken je?	27
2.2 Traditionele methoden onder de loep: wat blijft overeind?	28
2.3 Het menselijke element: waarom relaties ertoe doen	32
2.4 Naar een nieuw evenwicht	33
2.5 Reflectievragen voor de praktijk	33
3 Technologie als bondgenoot	37
3.1 De lelijkste website van Nederland	37
3.2 Van angst naar nieuwsgierigheid	38
3.3 De AI-realiteit: partner, geen vervanger	40
3.4 Virtual reality: meer dan een gadget	42
3.5 De kunst van het bewust kiezen	46
3.6 Praktische tips voor morgen	50
3.7 Reflectievragen voor de praktijk	50
4 De kunst van het aansluiten	53
4.1 Het olijfoliemoment: wanneer abstracte concepten tot leven komen	53
4.2 Verschillende deuren naar hetzelfde huis	55
4.3 De valkuil van geforceerde relevantie	57
4.4 Van aanbodgestuurd naar vraaggestuurd onderwijs	59
4.5 De kunst van het vertalen tussen werelden	60
4.6 Reflectievragen voor de praktijk	61

5	Voorbij het lesplan	65
5.1	Het gevang van de standaardopzet	66
5.2	Dynamiek boven draaiboek	72
5.3	De moed om te experimenteren	83
5.4	Jouw eigen 'handtekening' voor de klas	84
5.5	Reflectievragen voor de praktijk	85
6	Eerst de mens, dan de student	87
6.1	De anatomie van een echte relatie	87
6.2	Als het masker valt	89
6.3	Van verhoren naar gesprekken	92
6.4	Technologie en relaties: bondgenoten of vijanden?	97
6.5	Voorbij het cliché: relatie is niet hetzelfde als soft zijn	98
6.6	De gouden weken: waarom de start alles bepaalt	102
6.7	Groepsvorming: van verzameling individuen naar lerende gemeenschap	104
6.8	Grenzen: wanneer ik nee moet zeggen	105
6.9	Als relaties mislukken	106
6.10	De investering die zichzelf terugbetaalt	106
6.11	Reflectievragen voor jezelf	108
7	Fouten als brandstof	111
7.1	Van faalangst naar faalkunst	112
7.2	De paradox van perfectie	119
7.3	De emotionele kant van falen	120
7.4	Naar een nieuwe definitie van succes	121
7.5	Reflectievragen voor de praktijk	122
8	Samen leren, samen groeien	125
8.1	De mythe van de einzelgänger	126
8.2	De kunst van het echt samenwerken	126
8.3	De docent als facilitator, niet als sage on the stage	133
8.4	Impact op de lange termijn	136
8.5	Naar een nieuwe definitie van intelligentie	137
8.6	Praktische handvatten voor morgen	138
8.7	Reflectievragen voor de praktijk	139
9	De toekomst die al begonnen is	141
9.1	De versnelling die niemand kan bijhouden	142
9.2	AI als partner, niet als bedreiging	143
9.3	Van just-in-case naar just-in-time	144

9.4	Mijn ervaring in Curaçao: een spiegel voorhouden	147
9.5	Naar een regeneratief onderwijssysteem	148
9.6	De toekomst begint vandaag	149
9.7	Reflectievragen voor de praktijk	149
10	Jouw eigen bucketlist als docent	153
10.1	Van overleven naar floreren	154
10.2	De ripple effects van goed onderwijs	157
10.3	Het nieuwe manifest van de onderwijsrebel	157
10.4	De uitnodiging	158
10.5	De laatste les	159
10.6	Tot slot: de keuze is aan jou	159
10.7	Reflectievragen voor je eigen praktijk	159
	Deel 2 Werkvormen die echt werken	161
	30+ praktische werkvormen voor onderwijs buiten de lijntjes	163
11	De wereld van de nieuwe student	167
11.1	De verhaleninventaris	167
11.2	De digitale vensterbank	168
11.3	Het energiekompas	170
12	Het onderwijs van nu	175
12.1	Onderwijsarcheologie	175
12.2	Het verhalenlaboratorium	177
12.3	De structuur-vrijheidbalans	178
13	Technologie als bondgenoot	183
13.1	De tool-detox	183
13.2	AI als sparringpartner	184
13.3	De analoog-digitale brug	186
13.4	Werkvorm van de expert: eigenaarschap zichtbaar maken <i>Van: Barend Last</i>	188
14	De kunst van het aansluiten	191
14.1	Het olijfolieprincipe	191
14.2	De perspectiefcarrousel	192
14.3	De authenticiteitschecker	194

15	Vorbij het lesplan	197
15.1	Het praatuurkje	197
15.2	De onverwachte combinatie	198
15.3	De improvisatiestructuur	200
16	Relaties die het verschil maken	203
16.1	Kwetsbaarheid uitwisselen	203
16.2	De perspectief-wissel	204
16.3	Grenzen verduidelijken	206
16.4	Spelregels van succes	207
16.5	Werkvorm van de expert: van belemmerende naar helpende overtuigingen <i>Van: Jolien Dopmeijer</i>	209
16.6	Werkvorm van de expert: werken met kernwaarden als kompas <i>Van: Jolien Dopmeijer</i>	209
17	Vallen, opstaan & vakkennis	213
17.1	Het faalfestijn	213
17.2	De prototype-estafette	214
17.3	De 'Wat als...?' analyse	215
17.4	Werkvorm van de expert: de talking stick in een klas vol kennis <i>Van: Karim Amghar</i>	217
18	Samen leren, samen groeien	221
18.1	De echte-samenwerking-simulator	221
18.2	De student als meester	222
18.3	De ontdekking van collectieve intelligentie	224
18.4	Werkvorm van de expert: de toekomstscenarioworkshop <i>Van: Bas Heerink</i>	225
19	De toekomst die al begonnen is	229
19.1	Toekomstscenario's	229
19.2	De vaardighedenevolutietracker	230
19.3	Het betekeniskompas	231
19.4	De AI-partner workshop	232
19.5	De menselijke factor analyse	234
19.6	De kritische AI-analyse	235
20	Jouw eigen bucketlist als docent	239
20.1	De authentieke docent	239
20.2	Reflectie op impact	240
20.3	De experimentenplanning	242
20.4	De bucketlistbouwer	243

Nawoord	245
Dankwoord	246
Literatuur	248

Boeiend...

Je kent het wel: je staat voor de klas, vol verhalen en passie voor je vak, maar in plaats van stralende ogen krijg je afwezige blikken, smartphones die 'stiekem' onder tafel worden gecheckt (alsof je dat niet ziet), en af en toe die vraag die je hart even laat zinken het eerste uur: 'Meneer, hoe laat zijn we vrij?' Het voelt alsof je de enige bent die zich druk maakt om wat er gebeurt, terwijl je studenten vooral bezig lijken met allesbehalve datgene waar jij zo enthousiast over bent.

Herkenbaar? Dan is dit boek voor jou.

Mijn naam is Dimitri van Dillen en ik ben docent, themacoördinator educatieve technologie en enthousiasmeur aan het ROC van Twente. Ik geef les in loopbaan en burgerschap, LOB en de keuzedelen AI & digitale vaardigheden, en had in 2022 de eer om uitgeroepen te worden tot mbo-leraar van het jaar. Een prachtige erkenning, maar laat ik meteen helder zijn: onderwijs maak je nooit alleen. Je doet het met een team, met collega's die je steunen, inspireren en af en toe ook een spiegel voorhouden. Die erkenning was voor mij vooral een kans om ambassadeur te zijn voor het mbo, voor die prachtige sector. Dit boek gaat over wat we samen kunnen bereiken! Jij, je team, je studenten ... Wanneer je de moed hebt om af en toe buiten de lijntjes te kleuren.

In 2009 kwam ik erachter dat een goede gezondheid geen vanzelfsprekendheid is. Ik had kanker, een diagnose die alles op zijn kop zette en me dwong na te denken over wat ik werkelijk wilde in mijn leven. Ik maakte een bucketlist, vol dingen die ik nog wilde doen. Een daarvan was: de docent worden die ik zelf te weinig heb gehad... Iemand die het individu achter de student ziet, die durft af te wijken van wat 'hoort' als dat beter uitkomt voor de studenten, die technologie omarmt zonder zijn hart te verliezen. Ik koos bewust voor het onderwijs, maar ontdekte ook dat de mooiste lessen vaak ontstaan wanneer je af en toe buiten de lijntjes durft te kleuren.

Waarom dit boek nu?

We leven in een tijd waarin veel docenten het gevoel hebben de grip op het onderwijs kwijt te raken. Ze voelen zich overweldigd door de snelle veranderingen, terwijl studenten vaak afwezig of ongemotiveerd lijken. Tegelijkertijd hoor je verhalen over burn-out, lerarentekort en de vraag of we wel goed bezig zijn.

In die chaos zie ik ook weer mooie experimenten ontstaan. Docenten die durven te experimenteren met VR in hun geschiedenisles, die hun studenten laten werken aan echte projecten voor echte opdrachtgevers, die ontdekken dat kunstmatige intelligentie geen bedreiging hoeft te zijn maar kan functioneren als assistent. Collega's die beseffen dat technologie pas echt werkt wanneer het ten dienste staat van menselijke verbinding. Ik heb de afgelopen jaren het voorrecht gehad om te experimenteren, te falen (veel), te leren en soms ook te slagen. Mijn studenten nam ik mee naar Griekenland om daar tussen de olijfbomen te leren over 'van oerproduct tot eindproduct', wat overigens veel romantischer klinkt dan de realiteit: tieners met een jetlag die klaagden over de warmte en dat hun schoenen vies werden terwijl ze wanhopig grip op een berg probeerden te krijgen. Ik liet ze hun eigen 'lelijkste' website bouwen met AI om te begrijpen waarom een goede prompt en de context zo belangrijk is. Of de ontdekking hoe VR-brillen een 'saai' onderwerp over bijvoorbeeld interculturele communicatie kunnen omtoveren tot een meeslepende ervaring, al was mijn eerste VR-les vooral meeslepend in de verkeerde betekenis van het woord.

Steeds weer bleek: de kracht zit niet in de technologie of de methode, maar in het lef om te experimenteren en in de bezieling om echt verbinding te maken met de mensen voor je. AI helpt het wel als je VR-bril doet wat-ie moet doen en niet halverwege vastloopt.

De realiteit van vandaag

Veel studenten van nu groeien op in een wereld die echt wel heel anders is dan die waarin wij zijn opgegroeid. Zij hebben nog nooit een wereld gekend zonder internet, zonder smartphones, zonder sociale media. Voor hen is wachten op een inbelverbinding even abstract als voor ons een mammoet als huisdier. Informatie is altijd beschikbaar, entertainment is met een swipe binnen handbereik, en antwoorden krijg je al van Google of ChatGPT voordat je de volledige vraag hebt gesteld.

Dat betekent niet dat ze lui zijn of niet willen leren; het betekent wel dat ze anders leren, andere verwachtingen hebben en andere uitdagingen meebrengen. Samira zei het zo: 'Meneer, snap me niet verkeerd, maar waarom zou ik luisteren naar een verhaal over klimaatverandering terwijl politici ondertussen gewoon doorgaan met lullen? Laat me dan tenminste iets doen waar echt mensen wat aan hebben.' Max knikte: 'Ja, en die PowerPoint van vorige week? Die had ik in tien minuten op YouTube kunnen vinden. Maar dan wel met iemand die het ook 'echt' snapt.'

Ze hebben gelijk. En het mooie is: als je daar als docent op inspeelt, gebeurt er iets met ze. Opeens zie je nieuwsgierigheid waar voorheen verveling was, betrokkenheid waar afstandelijkheid heerste en soms zelfs enthousiasme over onderwerpen waarvan je dacht dat ze niemand zouden raken.

Hoe dit boek werkt

Ieder hoofdstuk in deel I verkent een praktische uitdaging waar je als docent mee te maken hebt. We beginnen bij de leefwereld van je studenten, niet om ze in hokjes te stoppen, maar om te begrijpen wat er speelt. Daarna kijken we naar wat er nu gebeurt in het onderwijs: wat werkt nog wel, wat zou anders kunnen, en hoe vind je daar balans in? Door het boek heen maak je kennis met Max en Samira, twee studenten die samen al veel van de diversiteit in jouw klas laten zien. Max is praktisch ingesteld, leert liever door te kijken en te doen dan door een lange theoretische uitleg. Samira stelt vragen, is maatschappelijk betrokken en komt pas echt in beweging als ze snapt waarom iets ertoe doet. Naast hen zul je af en toe andere stemmen horen: de student die houvast zoekt in structuur, of degene die juist ervaart in het samenwerken met anderen. Samen vormen ze een levendige spiegel van wat er dagelijks in jouw lokaal gebeurt: een bont gezelschap met verschillende voorkeuren voor leren, denken en doen. Max en Samira zijn opgebouwd uit tientallen gesprekken, ontmoetingen en ervaringen met studenten uit de praktijk. Ze zijn geen letterlijke personen, maar herkenbare spiegels van wat er dagelijks in het onderwijs leeft. Later duiken we in technologie: niet als heilige graal, maar als middel dat slim ingezet kan

worden. We verkennen hoe AI, VR en andere digitale tools het leerproces kunnen verrijken zonder de menselijke factor te verliezen. We bekijken werkvormen die echt werken, relaties die het verschil maken, en eindigen met een blik op de toekomst van onderwijs.

Hoe werkt het boek?!...

Onderzoek
vertaald

Wetenschappelijke
inzichten vertaald
naar de praktijk.

Buiten de
lijntjes

Persoonlijke
experimenten en
mislukkingen van
de auteur.

Praktijkbox

Concrete tools en
handvatten direct
toepasbaar.

Bucketlist-
moment

Verhalen waarin
dromen
werkelijkheid
werden.

In deel II vind je een schat aan concrete werkvormen: opgedeeld per hoofdstuk die je direct kunt toepassen of kunt combineren. Van de verhaalinventaris tot de bucketlistbouwer.

Voor wie is dit boek?

Ik probeer iedere week een een-op-een moment voor al mijn mentorstudenten in te plannen, een kwartier waarin ze kunnen bellen of langskomen; dat is hun keuze. Sommige maken er gebruik van, andere niet, en dat is prima. We praten dan over de lessen en het onderwijs in de breedste zin van het woord, maar ook over hun toekomst, hun cv of hun interesses. Die gesprekken hebben me geleerd dat studenten vooral behoefte hebben aan iemand die even de tijd voor ze neemt, die echt geïnteresseerd is in wie ze zijn en waar ze naartoe willen.

Herken jij de zoektocht naar onderwijs dat er echt toe doet? Droom je van lessen die blijven hangen en ben je bereid om daarvoor af en toe buiten de lijntjes te kleuren? Dan is dit boek voor jou.

Ik schrijf dit voor de docenten en teams die voelen dat 'meer van hetzelfde' niet langer genoeg is. Voor de professionals die dagelijks switchen tussen ideaal en realiteit: tussen de student die voor je zit en de cijfers die het systeem eist.

Dit boek is voor hen die technologie niet vrezen, maar ook niet blind omarmen. Die feilloos aanvoelen wanneer een innovatie slechts een marketingpraatje is, omdat zij weten waar de echte magie ontstaat: in de relatie tussen docent en student. Want onderwijs is zoveel meer dan het afvinken van leerdoelen; het is het bouwen aan betekenisvol vakmanschap en het opleiden van wereldburgers.

Verwacht geen snelle trucs of wonderoplossingen, maar wel verhalen die raken omdat ze

herkenbaar zijn, experimenten die soms mislukken maar je altijd iets leren, en vooral de moed om te geloven dat onderwijs het verschil kan maken in het leven van de mensen die tegenover je zitten.

Een persoonlijke belofte

Dit boek is het resultaat van mijn zoektocht naar onderwijs dat ertoe doet, een zoektocht die gegroeid is uit de overtuiging dat we als docenten het verschil kunnen maken, ook in een tijd die soms chaotisch aanvoelt en waarin veranderingen elkaar in rap tempo opvolgen. Het komt voort uit de bucketlistfilosofie die ik in 2009 omarmde toen het leven me dwong stil te staan en na te denken over wat werkelijk belangrijk is: het leven is kort, dus zorg dat het de moeite waard is, en help anderen ontdekken wat hun leven de moeite waard maakt.

Want uiteindelijk draait onderwijs niet om perfect zijn, niet om het afvinken van vakjes of het volgen van scripts die anderen voor ons hebben bedacht. Het draait om echt zijn, om de moed hebben om jezelf kwetsbaar op te stellen voor het grotere doel van echte verbinding, om ruimte creëren waarin zowel jij als je studenten kunnen groeien en ontdekken wat mogelijk is.

Dus pak wat te drinken, zet je schrap voor herkenbare frustraties, en misschien ook wel voor verrassende inzichten die je anders laten kijken naar wat je dagelijks doet. En laat je inspireren om het onderwijs te geven dat jij zelf graag had gehad, onderwijs dat raakt, dat blijft hangen, dat verschil maakt.

Dit boek is voor jou en stiekem ook voor je studenten, maar vooral voor alle mooie momenten die nog gaan komen wanneer jullie elkaar echt vinden en ontdekken dat leren veel meer kan zijn dan wat er in de handboeken staat.

Welkom in mijn wereld, welkom 'buiten de lijntjes'.